

dubrovačani krajem XVIII stoljeća

- englezi mediterana

Dr Ilija MITIĆ
DUBROVNIK

Dubrovačani su znali da opstanak i ekonomski napredak njihove Republike zavisi od neutralnosti pa su tu svoju političku orijentaciju provodili s većim ili manjim uspjehom tokom čitavog XVIII i početkom XIX stoljeća, sve do ulaska francuske vojske u Dubrovnik (1806. g.). Dok su drugi narodi bili potpuno zaokupljeni ratovanjima, neutralna Dubrovačka Republika živjela je prilično u miru, a sve neprilike i opasnosti koje su je u to vrijeme snalazile bile su sretno uklonjene. Tako je neutralan Dubrovnik sve do francuske okupacije mogao slobodno trgovati, a njegovo je trgovačko brodogradništvo moglo nesmetano ploviti.

Već početkom XVIII stoljeća španski nasljedni rat (1701—1714. g.) utjecao je pozitivno na razvoj dubrovačke pomorske trgovine, jer su u taj rat bile upletene mnoge evropske države, dok se Dubrovačka Republika držala po strani trgujući po Mediteranu, vješto se snalazeći u sukobu velikih sila. Neprilike i opasnosti kojima je Dubrovnik bio izložen za vrijeme rata Austrije i Venecije sa Turskom (1714 — 1718. g.) sretno su bile prebrođene, bez teških zapleta, iako je dubrovačka trgovina za vrijeme rata mnogo izgubila izbjegavajući plovidbu po Levantu, jer je bilo teško održati neutralnost u ratu između Austrije i Turske koje su istovremeno bile prijateljski naklonjene Dubrovniku. Za vrijeme trajanja rata za austrijsko naslijeđe (1741 — 1748. g.) dubrovačka se pomorska trgovina osjetno pojačala ne samo na području zapadnog Mediterana već i na Levantu, došavši u sukob s trgovačkim interesima drugih evropskih zemalja, a naročito Francuske. U drugoj polovini XVIII stoljeća, za vrijeme sedmogodišnjeg rata (1756 — 1763. g.), velikog englesko-francuskog rata ili rata (1756 — 1763. g.), velikog englesko-francuskog rata ili rata za američku nezavisnost (1775 — 1783. g.), zatim rata Austrije i Rusije protiv Turske (1787 — 1791. g.), te francusko-engleskog trgovačkog rata (1793 — 1806. g.), brodove pod neutralnom dubrovačkom zastavom strani su trgovci rado unajmljivali, plaćajući visoke brodske vozarine, što je silno podiglo dubrovačko pomorstvo i obogatilo državnu blagajnu Dubrovnika. Pored ove povoljne ratne konjunktore dubrovački su brodovi počeli sklapati, potkraj XVIII i početkom XIX stoljeća, velike i unosne poslove prijevozom žita iz Crnog mora i Levanta u luke zapadnog Mediterana. Osim toga Dubrovačka je Republika potkraj XVIII stoljeća iskoristila i rasulo mletačke države time što su dubrovački brodovi uveliko preuzeli plovidbene zadatke brodova te nekadašnje opasnosti suparnice. Jedini teži politički potresi koji su u XVIII stoljeću zadesili Dubrovačku Republiku bili su posljednji pokušaj Venecije da ratujući protiv Turske (1714 — 1718. g.) uništi Dubrovnik i sukob koji je izbio s Rusijom prilikom dolaska njezine flote u Mediteran (1768. g.). Tom je prilikom ruska flota počela plijeniti dubrovačke brodove iz razloga što je, navodno, Dubrovnik u rusko-turskom ratu (1768 — 1774. g.), pomagao Turke.

Veliki uspon dubrovačke pomorske trgovine koji započinje sredinom XVIII stoljeća, a traje do ulaska francuske vojske u Dubrovnik, potpuno je preobrazio gospodarski i društveni život starog Dubrovnika povrativši mu donekle prosperitet i bogatstvo postignuto tokom XVI stoljeća. Međutim, dok su u prošlim stoljećima Dubrovčani bili i vlasnici znatnog dijela

prevezenog tereta, u XVIII stoljeću, naročito u drugoj polovini tog stoljeća, koristeći sukob velikih sila na Mediteranu, oni svoje neutralne brodove, odnosno brodski prostor, unajmljuju strancima za prevoz robe između raznih mediteranskih luka, što brzo obogaćuje Dubrovnik i uzdiže njegovo pomorstvo. Zbog toga je jedan od bitnih uvjeta koji je omogućio održavanje jakih dubrovačkih pomorsko-trgovačkih pozicija na Mediteranu tokom XVIII stoljeća bio neutralan položaj Dubrovačke Republike. Zahvaljujući svojim brojnim konzularnim predstavnicima (preko 80) po Mediteranu, koji su slali Dubrovniku sve potrebne informacije o političkim, vojnim i trgovačkim prilikama, dubrovačka je vlada mogla donositi svoje odluke i zauzimati određen stav u pojedinim sukobima, te na taj način očuvati svoju neutralnost, a proširiti, ukoliko je to bilo moguće, svoju pomorsku trgovinu. Od sredine XVIII stoljeća pa sve do francuske okupacije Dubrovnika nalazimo dubrovačke brodove na liniji između Pirinejskog i Apeninskog poluotoka, Male Azije i Sjeverne Afrike, od Carigrada i Aleksandrije preko Gibraltara i Lisabona do Engleske i luka Sjeverne Evrope.

Dubrovnik je bio priznat kao samostalna država u međunarodnim odnosima od većine evropskih zemalja. Strane su države primanjem dubrovačkih službenih predstavnika na područje svoje zemlje, kao i upućivanjem svojih službenih predstavnika u Dubrovnik zapravo priznavale njegovu samostalnost. Taj stečeni međunarodni položaj pozitivno se odrazio na dubrovačko ekonomsko stanje kao i na njegovo pomorstvo, naročito u drugoj polovini XVII stoljeća.

Da bi se dobila prava slika o ulozi i važnosti dubrovačkog pomorstva u trgovini po Mediteranu tokom druge polovine XVIII stoljeća iznijet ćemo što o tome piše dubrovačkoj vladi F. Caracciolo, njezin agent u Napulju, u svom izvještaju 1788. g. On u tom izvještaju iznosi tadašnje mišljenje o ugledu Dubrovčana i njihove mornarice po Mediteranu, pa između ostalog navodi »da su Dubrovčani oduvijek bili priznati pomorci, a da su sada smatrani kao Englezi Mediterana i to kako po vještini i pomorskoj disciplini, tako i po poštenju kod sklapanja ugovora o prevozu robe«. Nadalje iznosi »da na čitavom Mediteranu, naročito u plovidbi po Levantu, nema mornara i kapetana koji bi se mogli uporediti sa dubrovačkim u pogledu znanja i poznavanja stranih jezika, pa da iz tog razloga mnogi strani trgovci unajmljuju dubrovačke brodove za prevoz svoje robe, naročito u pravcu Levanta i Sjeverne Afrike, što je« — po riječima agenta F. Caracciola — »stvaralo ljubomoru čak i kod Francuza«, jer su oni bili veliki trgovački konkurenti Dubrovčana na Levantu. Ovaj dubrovački agent iz Napulja također iznosi »da su Dubrovčani s vremenom postali vješti u plovidbi Atlantikom i to čak u tolikoj mjeri da se najveći broj brodova Pomorskog društva iz Trsta, koji su u to vrijeme (1784. g.) plovili za Indiju (Ameriku), nalazio pod zapovjedništvom dubrovačkih kapetana«. Ovaj izvještaj dubrovačkog agenta iz Napulja rječito govori o značaju i ulozi koju su dubrovački pomorci i njihovi brodovi odigrali krajem XVIII stoljeća u pomorskoj trgovini po Mediteranu.

Ukinućem Republike 1808. g. veći dio dubrovačkih brodova promijenio je vlasnike i bio prisiljen da zaplovi pod tuđim zastavama, ali je među arhivskim dokumentima ostalo zapisano da su Dubrovčani krajem druge polovine XVIII stoljeća smatrani kao »Englezi Mediterana« što je bilo vrijedno zabilježiti kako bi se još bolje uočila stvarna uloga koju su pomorci Dubrovačke Republike i njihovi brodovi imali na području Mediterana.